

Овчарова Н. В.

к.е.н., старший викладач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

м. Суми, Україна

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Анотація: В статті проаналізовано та узагальнено нормативно правові документи з питань здійснення оцінки державних цільових програм, визначено існуючі проблеми проведення оцінки. В результаті дослідження було розроблено науково-методичний підхід до оцінювання ефективності державних цільових програм в соціальній сфері шляхом розрахунку інтегрального показника ефективності. Обґрунтовано, що використання розробленого підходу дозволить більш точно оцінити рівень ефективності державних цільових програм в соціальній сфері з позиції досягнення визначеного соціального ефекту у розрахунку на одиницю вкладених бюджетних коштів та оптимізувати систему контролю за їх використанням.

Аннотация: В статье проанализированы и обобщены нормативно правовые документы по вопросам осуществления оценки государственных целевых программ, определены существующие проблемы проведения оценки. В результате исследования был разработан научно-методический подход к оценке эффективности государственных целевых программ в социальной сфере. Обосновано, что использование разработанного подхода позволит более точно оценить уровень эффективности государственных целевых программ в социальной сфере с позиции достижения определенного социального эффекта в расчете на единицу вложенных бюджетных средств и оптимизировать систему контроля за их использованием.

Summary: In the article the legal documents relating to the evaluation of state

target programs are analyzed and summarized, the existing problems of assessment are identified. In the result of the study the scientific-methodical approach to assessing the effectiveness of state target programs in the social sphere was developed by calculating the integral index of efficiency. It is proved that the use of the developed approach will allow more accurate assessing of the effectiveness level of state target programs in the social sphere from the standpoint of achieving a particular social effect per unit of the funds investment and will enable us to optimize the control system of their use.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Виконання бюджету, складеного за програмно-цільовим методом передбачає здійснення низки заходів, пов'язаних з управлінням видатками, розподіленими за підпрограмами та завданнями програми. Обмеженість бюджетних ресурсів на фоні зростання соціальних ризиків спонукають до необхідності впровадження інструментарію, який надав би можливість визначати ефективність державних цільових програм в соціальній сфері та дозволив би коригувати обсяги фінансування програм соціально-економічного розвитку, не зачіпаючи інтересів суспільства. За таких обставин моніторинг ефективності результатів державних соціальних програм, їх впливу на якість і рівень життя населення стають важливою передумовою забезпечення ефективного використання наявних бюджетних коштів, запобігання поглиблення соціальних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки ефективності державних цільових програм розглядаються у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких: Е. Ведунг [2], К. Вайс [1], Н. Галайко [3], В. Геєць [4], Л. Гринів [5], Я. Дьяченко [6], О. Макарова [8], Ц. Огонь [10], О. Пономаренко [10], Т. Щетилова [14] та ін.

Разом з тим, незважаючи на значну кількість наукових публікацій з даної проблематики, існує об'єктивна потреба у комплексному обґрунтуванні питань, пов'язаних з проведенням моніторингу ефективності державних цільових

програм в соціальній сфері та основних проблем та перспектив його розвитку.

Метою дослідження є розробка комплексного науково-методичного підходу до оцінки ефективності державних цільових програм в соціальній сфері як основного інструменту підвищення якості моніторингу ефективності їх реалізації.

Основні результати дослідження. Переважна більшість проблем реалізації програмно-цільового методу пов'язана з недосконалістю бюджетного планування, відсутністю зв'язку між соціальними та бюджетними програмами, фінансуванням установ та стратегічним плануванням; невизначеністю чітких механізмів моніторингу ефективності державних цільових програм.

Низький рівень контрольних заходів пов'язаний з ненаданням достовірної та повної інформації про хід виконання державних цільових програм безпосередніми виконавцями, а також з низькою ефективністю контролю виконання державних цільових програм з боку замовників (насамперед у частині ефективності їх реалізації шляхом розгляду проміжних, щорічних, заключного звітів про результати виконання програм та узагальненого висновку про кінцеві результати їх виконання, а також через відсутність методики розрахунку результативних показників). Зокрема, Законом України № 1621-IV від 18 березня 2004 року «Про державні цільові програми» не передбачено жодних коментарів чи пояснень щодо важливості та особливостей проведення моніторингу виконання державних цільових програм.

Постановою Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 106 «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» передбачено, що моніторинг виконання завдань і заходів державної цільової програми проводить її замовник. За результатами він готує щорічні та, в разі потреби, проміжні звіти про хід виконання програми. Ці звіти містять загальну інформацію про програму та результати виконання завдань і заходів, оцінку її ефективності та пропозиції щодо подальшого виконання.

Тобто формально оцінювання ефективності є складовою моніторингу реалізації державної цільової програми. Утім на сьогодні не існує жодних

уніфікованих вимог чи методичних рекомендацій щодо оцінювання ефективності в рамках моніторингу реалізації державної програми. Як результат, оцінювання ефективності, якщо воно здійснюється, є явищем унікальним для окремо взятої цільової програми і проводиться відповідно до бачення конкретного замовника програми, а відтак є суто суб'єктивним і непрозорим. Також неможливо проводити порівняльний аналіз ефективності виконання різних державних цільових програм, який є важливою і необхідною складовою їх оцінювання, оскільки він дозволяє виконавцям програм обмінюватись досвідом більш ефективного використання бюджетних коштів.

Факт методичної недосконалості процесу моніторингу визнають і самі державні замовники. Зокрема, у звіті про виконання «Національної програми боротьби із захворюванням на туберкульоз на 2001–2005 роки» зазначено, що система моніторингу і оцінювання програми з контролю за туберкульозом не є чітко визначеною і не має чіткої структури та ресурсів [11].

Таким чином, оцінювання ефективності державних цільових програм є питанням нагальним та потребує вирішення. Важливим аспектом у цьому контексті є забезпечення моніторингу ефективності їх реалізації.

Принциповою проблемою існуючих методичних підходів до оцінки ефективності державних програм в Україні є невірне розуміння терміну ефективність і, як наслідок, багато в чому помилковий та неадекватний алгоритм її оцінки.

З позиції економіки ефективність – це співвідношення отриманого результату від певних заходів до витрат на їх реалізацію. З позиції бюджетної політики держави в соціальній сфері під ефективністю варто розуміти соціальний ефект від надання бюджетних послуг населенню. Відповідно оцінка ефективності бюджетної політики в соціальній сфері представляє собою співставлення обсягів бюджетних витрат з результатами витрачання бюджетних коштів [3].

Дослідження нормативно-правової бази та її практичної імплементації дозволило дійти висновків, що існуюча методологія спрямована на оцінку

результативності, а не ефективності реалізації державних програм. Різниця між даними підходами є принциповою. Якщо результативність – це ступінь реалізації запланованої діяльності і досягнення запланованих показників, то ефективність – це міра відповідності витрат одержаним результатам.

Аналіз результативності має іншу спрямованість, використовуючи для цього специфічний перелік індикаторів (показників), які не можуть одночасно використовуватись для оцінки ефективності через різну природу цілей процесу оцінки.

Як результат, оцінка ефективності якщо і здійснюється, то досить рідко та для окремо взятої програми і проводиться відповідно до бачення конкретного замовника державної програми, а отже, є виключно суб'єктивною та непрозорою. Це пояснює вкрай низьку результативність бюджетних видатків, відсутність зв'язку між обсягами витрат і фактичним ефектом з позиції тих чи інших показників, що характеризують в нашому випадку соціальну сферу.

Аналізуючи **Заключний звіт за результатами виконання «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках»**, можна дійти висновку, що ефективність цієї програми загальною вартістю більше 1,2 млрд. грн. оцінюється на базі двох показників: рівень захворюваності та рівень смертності. Звичайно, ці показники є дуже важливими з позиції оцінювання суспільного ефекту від реалізації цієї програми [11]. **Увага! Істочник ссылки не найден.** Утім очевидно, що платники податків, витративши 1,2 млрд. грн. на цю програму, мають право отримати більш детальну інформацію щодо сплачених коштів та отриманого суспільного ефекту. Вони мають бути тим більше зацікавлені в такій інформації зважаючи на значні ризики поширення туберкульозу в Україні. Так, аналітично-статистичний довідник «Туберкульоз в Україні» за 2001–2012 роки містить близько 100 показників, що характеризують стан і динаміку цього захворювання в Україні [11].

Очевидним результатом такого спрощеного підходу до оцінювання ефективності державних цільових програм є можливість приховування цілої

низки проблем, які передбачалось вирішити за результатами реалізації цієї програми, але не було вирішено.

Отже, моніторингові заходи, що існують сьогодні, фактично спрямовані на контроль виконання плану реалізації цільових програм та аналіз відхилень фактичних значень від планових. Причому основним об'єктом аналізу є бюджетні витрати на державні цільові програми, а не результати їх реалізації.

Враховуючи це, пропонуємо наступний алгоритм оцінки ефективності державних цільових програм в соціальній сфері (рис. 1).

Зважаючи на їх універсальність вони можуть застосовуватись як на заключній стадії – для оцінювання підсумкової ефективності реалізації державної цільової програми, так і на проміжних етапах її оцінювання, тобто для моніторингу і оцінювання ефективності реалізації цільової програми на окремих її етапах. На нашу думку, моніторинг ефективності має стати складовою частиною загального контролю реалізації державної цільової програми.

Перевагою розробленого науково-методичного підходу щодо оцінки ефективності реалізації державної програми є можливість оцінити причини загальної неефективності (якщо така, звичайно, мала місце) шляхом аналізу рівня ефективності за конкретними показниками. Це, в свою чергу, дозволить формувати більш адекватні висновки як за фактом реалізації державної програми, так і за тими аспектами її реалізації, що були найбільш проблемними. Така інформація є необхідною для прийняття майбутніх рішень та розробки нових державних програм в даній сфері.

Аби запропоновані нами новації не виглядали абстрактними та умовними, нами буде розглянуто алгоритм проведення оцінювання та продемонстровано його практичну імплементацію на прикладі «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках» [11].

Відповідно до розроблених науково-методичних підходів першим етапом є формування набору соціально-економічних показників, які характеризуватимуть отримання того чи іншого суспільного ефекту в

результаті реалізації державної цільової програми.

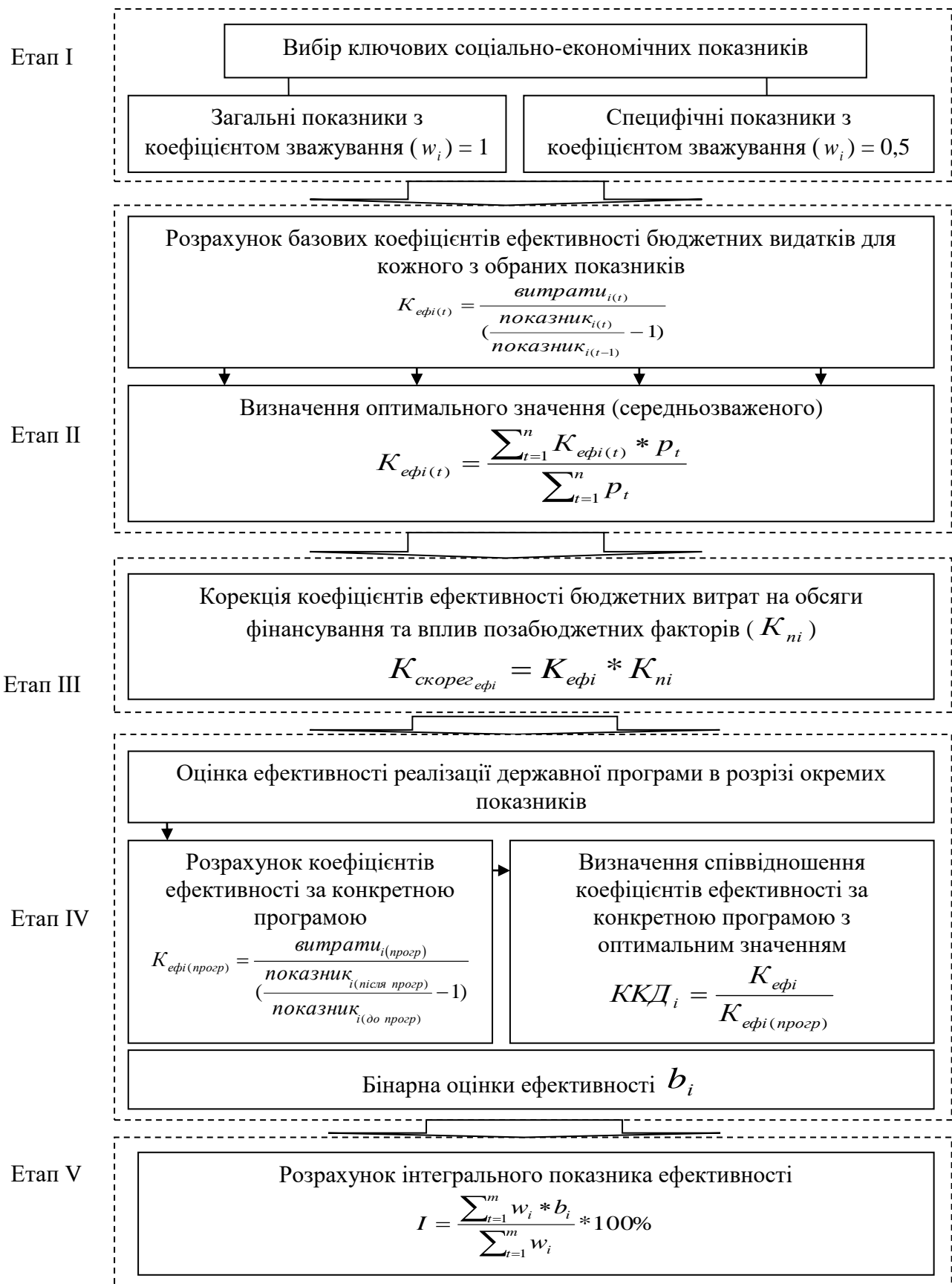

Рис. 1 Алгоритм оцінки ефективності державних цільових програм в

соціальної сфері (авторська розробка)

Важливість цього етапу обумовлена тим, що в багатьох поточних державних цільових програм набір соціально-економічних показників є досить незначним, що унеможлиблює комплексне і деталізоване оцінювання ефективності їх реалізації. Тому в якості альтернативи до підходу, який було фактично використано для оцінювання ефективності «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках», нами було розроблено власну систему показників, яку згідно із запропонованими методичними підходами було розбито на дві групи:

– загальні показники (лікарняна летальність хворих на туберкульоз органів дихання (%), хворі на вперше діагностований туберкульоз в Україні (на 100 тис. населення), клінічне видужання хворих на туберкульоз (% від кількості хворих на активний туберкульоз органів дихання), смертність від усіх форм туберкульозу (на 100 тис. населення), кількість хворих на туберкульоз, які знаходяться на обліку в протитуберкульозних закладах України (осіб));

– специфічні показники (показники профілактичних флюорографічних оглядів дорослого населення у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України (% від загальної кількості населення віком 15–100 років), показники профілактичних оглядів дитячого населення у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України (% від загальної кількості дітей віком 0–14 років включно), захворюваність на туберкульоз легень з бактеріовиділенням серед усього населення України (на 100 тис. населення), контингент хворих на всі форми активного туберкульозу міських жителів України (на 100 тис. міського населення), контингент хворих на всі форми активного туберкульозу сільських жителів України (на 100 тис. сільського населення), хворі, які померли від туберкульозу поза стаціонаром (%) тощо).

Вибір системи показників обумовлений кількома причинами: наявністю статистичних даних за останні 10 років, рівнем їх значимості з позиції аналізованої проблеми, підвищеною частотою використання цих показників

порівняно з іншими показниками в літературних джерелах, присвячених проблематиці туберкульозу. Розподіл системи показників на загальні та специфічні показники здійснювався виходячи зі ступеня охоплення показника.

Наступним етапом, є розрахунок нормативних коефіцієнтів ефективності, тобто визначення для кожного показника, скільки гривень бюджетних витрат необхідно для досягнення позитивного ефекту в 1%.

Для цього було визначено обсяги бюджетних витрат протягом періоду, що передував періоду реалізації «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках». В якості бази для розрахунку було обрано період 2002–2005 рр., оскільки він передує періоду оцінювання. Крім того, саме протягом цього періоду реалізовувалась попередня державна програма боротьби з туберкульозом в Україні.

Аби визначити, скільки бюджетних коштів необхідно витратити для отримання 1% ефекту за тим чи іншим показником, нами було розраховано значення темпів приросту кожного показника протягом 2002–2005 років, а також обсяг бюджетних коштів, витрачених на кожен 1% зміни значень показників.

На базі отриманих результатів було розраховано коефіцієнти ефективності за кожним з обраних показників ($K_{efi(t)}$).

Коефіцієнт ефективності (K_{efi}) використовуватиметься як база для порівняння при оцінюванні ефективності реалізації державної цільової програми.

Вибір оптимального значення здійснювався шляхом розрахунку середньозваженої величини з використанням наявних даних про обсяги бюджетних витрат за аналізований період, здійснених для покращення значень показника на 1% (тис. грн.).

Продемонструємо розрахунки на прикладі показника кількості профілактичних флюорографічних оглядів дорослого населення у закладах охорони здоров'я системи Міністерства охорони здоров'я України (% від

загальної кількості населення віком 15–100 років).

Найкраще значення обсягу бюджетних витрат, здійснених для покращення значень показника на 1% (тис. грн.), спостерігалось за результатами 2004 року (30798), тому дані за цей показник отримують ранг 1, якому відповідає вага 3, на другому місці – дані за 2003 рік (49817), тобто ранг = 2, вага = 2, і на останньому (третьому) місці дані за 2005 рік (76611), відповідно ранг = 3, а вага = 1.

Знаючи ваги для кожного значення аналізованого показника, можемо розрахувати його оптимальне значення шляхом визначення їх середньозваженого (середньозваженої величини):

$$(30798*3+49817*2+76611*1)/(1+2+3) = 44773.$$

Отже, аби отримати 1-відсотковий приріст показника кількості профілактичних флюорографічних оглядів дорослого населення у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України (% від загальної кількості населення віком 15–100 років), держава в середньому має витратити 44773 тис. грн. Тобто якщо за інших рівних обставин держава витратить менше, можна вважати, що ефективність підвищилась, а якщо більше – знизилась.

Для деяких показників у якості оптимального обирались значення обсягу бюджетних витрат, при якому спостерігалась мінімальна величина негативної зміни (використовувалось лише у випадках, коли спостерігались негативні зміни показника). Від'ємне значення оптимального показника сигналізує про наявність оберненого зв'язку між обсягом бюджетних витрат і результативним показником.

Звичайно, розраховані таким чином нормативи не можуть використовуватись в якості констант і мають періодично переглядатись. Наприклад, досягнення протягом певного періоду кращого результату за нормативний має автоматично замінити чинне нормативне значення на нове значення. Утім, на нашу думку, при розробленні конкретної державної цільової програми використання такого підходу створить необхідні передумови для передумови для більш об'єктивного планування і оцінювання ефективності її

реалізації у майбутньому.

Наступним етапом є визначення поправочних коефіцієнтів для досягнення більшої об'єктивності оцінок і врахування тих змін в аналізованому середовищі, які не залежать від бюджетного фінансування.

Нагадаємо, що універсальних показників тут бути не може через унікальність і специфіку кожної цільової програми. Утім для ілюстрації наведемо приклад з досліджуваної програми. Фактором, що негативно впливає не підсумкову ефективність за деякими показниками, є переривання лікування пацієнтами. Як результат, значення деяких показників погіршується, наприклад, смертність, кількість вилікуваних пацієнтів тощо. Але цей фактор не залежить від дій держави та здійснених нею витрат. Таким чином, деякі показники необхідно відкоригувати при оцінюванні ефективності цільової програми на частку хворих, що переривають лікування.

Іншими факторами, що можуть вплинути на деякі показники, є епідемії нових форм туберкульозу, поява нових резистентних штамів, різке погіршення економічної ситуації в країні, соціальні наслідки якого (погане харчування, недбале ставлення громадян до самопрофілактики тощо) створять сприятливий фон для підвищення рівня захворюваності на туберкульоз, або, навпаки, винахід нових ліків, що різко підвищить відсоток вилікуваних осіб та знизить смертність.

При оцінюванні ефективності державної цільової програми також важливо оперувати не плановими, а фактичними показниками витрат. Оскільки в Україні бюджетна дисципліна не є ідеальною, «фактичний» стан досить рідко відповідає реальному, і тому доречним є введення одного коефіцієнта для корегування на обсяги фактичного фінансування порівняно з плановими значеннями.

В результаті можемо сформувані скореговані значення показників та обсягів бюджетних витрат, на базі яких будемо оцінювати ефективність цієї державної цільової програми.

Наступним етапом має бути порівняння потенційно можливих результатів

з фактично досягнутими скорегованими на вплив факторів, що не залежали від реалізації програми, з формуванням висновків щодо ефективності реалізації цієї ДЦП в рамках кожного окремо взятого року і за весь період її реалізації.

Результати ефективності цієї програми за весь період її реалізації (2007–2011 рр.) в розрізі окремих показників наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Оцінка ефективності виконання «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках» за окремими показниками за весь період її реалізації

Показник	Темп приросту показника за весь період реалізації програми (%)	Оптимальне значення обсягу бюджетних витрат на 1% покращення показника (тис. грн.) K_{efi}	Фактичне значення обсягу бюджетних витрат на 1% покращення показника (тис. грн.) $K_{efi(прогр)}$	Коефіцієнт корисної дії $KKД_i$	Бінарна оцінка ефективності b_i
Загальні					
Лікарняна летальність хворих на туберкульоз органів дихання (%)	-11%	26742	-113 880	5,26	1
Хворі на вперше діагностований туберкульоз в Україні (на 100 тис. населення)	-16%	41235	-76 158	2,85	1
Клінічне видужання хворих на туберкульоз (% від кількості хворих на активний туберкульоз органів дихання)	23%	6905	53 423	0,13	0
Смертність від усіх форм туберкульозу (на 100 тис. населення)	-31%	21688	-39 152	2,81	1
Кількість хворих на туберкульоз, які знаходяться на обліку в протитуберкульозних закладах України	-8%	-36450	-156 053	0,23	0
Специфічні					
Показники профілактичних флюорографічних оглядів дорослого населення у закладах охорони здоров'я	0%	44773	-3 336 926	0,01	0

Показник	Темп приросту показника за весь період реалізації програми (%)	Оптимальне значення обсягу бюджетних витрат на 1% покращення показника (тис. грн.) K_{efi}	Фактичне значення обсягу бюджетних витрат на 1% покращення показника (тис. грн.) $K_{efi(прогр)}$	Коефіцієнт корисної дії $KKД_i$	Бінарна оцінка ефективності b_i
системи МОЗ України (% від загальної кількості населення віком 15–100 років)					
Показники профілактичних оглядів дитячого населення у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України (% від до загальної кількості дітей віком 0–14 років включно)	-20%	97622	-59 254	0,62	0
Захворюваність на туберкульоз легень з бактеріовиділенням серед усього населення України (на 100 тис. населення)	-8%	24242	-157 828	7,51	1
Контингент хворих на всі форми активного туберкульозу міських жителів України (на 100 тис. міського населення)	-22%	-16903	-53 936	0,31	0
Контингент хворих на всі форми активного туберкульозу сільських жителів України (на 100 тис. сільського населення)	-13%	-38707	-91 886	0,42	0
Хворі, які померли від туберкульозу поза стаціонаром (%)	-7%	-165220	-164 609	1	1
Померлі діти віком 0–14 років включно від туберкульозу (осіб)	-43%	-3108	-28 134	0,11	0

Джерело: розрахунки автора

Бінарна оцінка ефективності базується на використанні елементів булевої алгебри та чіткої логіки і фактично фіксує факт ефективного використання бюджетних коштів (1) та неефективного їх використання (0) за тим чи іншим показником. На ефективність вказує значення коефіцієнта ефективності, яке може бути менше 0 (неефективне використання) та більше або дорівнювати 0

(ефективне використання).

Відзначимо деякі нюанси розрахунку коефіцієнта ефективності. Основним є варіант, коли бюджетні витрати давали приріст ефективності як у випадку базового коефіцієнта ефективності, так і в процесі реалізації цієї ДЦП. Цей варіант є найбільш простим для оцінювання і розраховується шляхом простого ділення номінального коефіцієнта на фактичний.

Різновидом цього випадку є ситуація, коли коефіцієнти є від'ємними. Тоді знак вказує лише на присутність оберненого зв'язку між динамікою обсягу бюджетних витрат та зміною результативного показника.

Більш специфічним є випадок, коли номінальне та фактичне значення мають різні знаки. Така ситуація спостерігається, наприклад, коли до реалізації ДЦП спостерігалась негативна динаміка того чи іншого показника, тобто бюджетне фінансування «призводило» до погіршення стану. А під час реалізації ДЦП бюджетні витрати обумовили покращення показника. Або, навпаки, до реалізації була позитивна динаміка, а за фактом реалізації – негативна.

В такому випадку розрахунки змінюються. У випадку, якщо значення $K_{efi(прогр)}$ є від'ємним, K_{efi} – додатним, формула визначення ККД трансформується таким чином:

$$ККД_i = \frac{-K_{efi(прогр)} + K_{efi}}{K_{efi}} \quad (1)$$

У випадку, якщо значення $K_{efi(прогр)}$ є додатним, K_{efi} – від'ємним, ця формула трансформується таким чином:

$$ККД_i = \frac{K_{efi(прогр)}}{-K_{efi} + K_{efi(прогр)}} \quad (2)$$

Таким чином враховується різниця в знаках при розрахунку $ККД_i$.

Загальну оцінку ефективності програми відповідно до розроблених

науково-методичних підходів пропонується проводити шляхом розрахунку середньозваженого бінарних оцінок. Ваги бінарних оцінок за загальними показниками дорівнюють 1, а за специфічними – 0,5.

Загальна оцінка ефективності реалізації цієї програми за весь період її реалізації склала 47%. Отже, незважаючи на цілу низку позитивних змін у боротьбі з туберкульозом проведений аналіз показав, що в цілому державні кошти на цю програму використовувались вкрай неефективно і більша половина з них фактично була використана без жодного ефекту.

Висновки. Запропоновані методичні підходи до вдосконалення оцінки ефективності державних цільових програм в соціальній сфері дозволять підвищити якість державного контролю та моніторингу за реалізацією державних цільових програм. Періодична оцінка ефективності дозволяє не лише кількісно оцінити рівень ефективності тієї чи іншої бюджетної програми, але й виявити ті вузькі місця, що виникають в процесі її реалізації. Зважаючи на їх універсальність, вони можуть застосовуватись не лише для моніторингу і оцінки ефективності реалізації державної цільової програми на окремих її етапах, а і для оцінки підсумкової ефективності реалізації державної програми.

Список використаних джерел

1. Вайс К. Оцінювання: Методи дослідження програм та політики / Керол Г. Вайс; [пер. з англ. Р. Ткачука та М. Корчинського ; наук. ред. пер. О. Кілієвич]. — К. : Основи, 2000. — 671 с.
2. Ведунг Е. Оцінювання державної політики і програм / Еверт Ведунг ; [пер. з англ. В. Шульга]. — К. : Всеувиго, 2003. — 350 с.
3. Галайко Н. В. Методичні підходи до оцінки ефективності державних цільових соціальних програм / Н. В. Галайко // Вісник Львівського університету. – Серія екон. 2010. – Вип. 43. – С.149-154
4. Геєць В. М. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / ред. В.М. Геєць. - К., 2008. - 383 с.
5. Гринів Л. С. Регіональні цільові програми : Навчальний посібник.

– Львів, 2010. – 156с.

6. Дьяченко Я. Я. Теоретико-методологічні основи забезпечення цільового використання бюджетних коштів / Я. Я. Дьяченко // Фінанси України. – № 2. – 2010. – С. 13–27.

7. Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 №538-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80>

8. Макарова О. В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки : Монографія. - К.: Ліра-К, 2004. - 328 с.

9. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 30-39.

10. Пономаренко О. В. Механізм реалізації соціальних програм і проектів / О. В. Пономаренко // Збірник наукових праць ДонДУУ. Серія“Державне управління”. ТомVI, вип. 59. – Д., 2006. – С. 27-33.

11. Про затвердження «Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 15. – ст.195.

12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм [Електронний ресурс]: наказ Міністерство економіки України, 24.06.2010, №742. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME100608.html

13. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 106 від 31.01.2007 р. // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF>

14. Щетилова Т. В. Оцінка ефективності як необхідний етап здійснення результативних бюджетних програм / Т.В. Щетилова // Научные труды ДонНТУ. Серия: жономическая. Выпуск 75. – С. 149-153

Овчарова Н.В. Моніторинг ефективності реалізації державних цільових програм в соціальній сфері [Текст] / Н.В. Овчарова // Економічний і соціальний розвиток країни: теорія, методологія, управління: зб. наук. праць з актуальних проблем економ. наук / Наукова організація Перспектива. – Дніпропетровськ: Гельветика, 2015. – С. 232-243.